

Rapport från en resa till Djibouti och Etiopien 12-28 november 2007

Inledning

Den 14 november anslöt jag mig till de tre övriga från Sverige – Hamad från Afarvänner och Åke och Peder från ABF – som redan varit i Djibouti sedan en vecka för att genomföra en vidareutbildning av unga afariska cirkelledare. Då hade jag tyvärr blivit försenad ett dygn på grund av tekniska problem med planet jag åkte med från Sverige. Även om det var synd att jag på så sätt missade en del av verksamheten, så var resan till Djibouti, som sedan gick vidare till Etiopien, ändå en upplevelse som går utanpå det mesta i resväg. Det mottagande jag och alla med mig fick var oefterhärmligt varmt och generöst och jag vill tacka alla som bjöd in oss i sina hem och lät oss bo och dela måltider med dem, i synnerhet Dohra Mahammade i vars hem jag bodde den första veckan, liksom alla dem som reste runt med oss för att visa upp landsbygdens och stadens många aspekter, främst Ibrahim Issack, UDC:s vice ordförande, som först tog hand om oss i Djibouti stad och sedan tålmodigt guidade oss genom landsbygdens Djibouti, samt APDA:s Mohammed Ali som gjorde motsvarande i Etiopien. Härutöver finns många, många fler att tacka som alla tillsammans gjorde vår resa till en mycket minnesrik upplevelse.

Resans syfte

ABF driver ett Sida-finansierat projekt tillsammans med UDC i Djibouti som syftar till att utbilda unga kvinnor och män i att skriva och räkna. Ungdomarna återvänder sedan ut på landsbygden eller stannar i staden för att starta egna studiecirkel för att i sin tur lära ut sina kunskaper. Åke Söderling och Peder Thageson från ABF reste ned till Djibouti för att ge den första kullen cirkelledare vidareutbildning. Eftersom afariskan och franskan var lite problematiska för dem åkte Hamad Issa och jag från Afarvänner med dem för att tolka och underlätta i kommunikationerna. När kursen var slutförd och Åke och Peder åkte hem fortsatte jag och Hamad till Etiopien för att besöka APDA för att bland annat diskutera kooperativprojektet som Afarvänner driver tillsammans med dem. Först stannade vi emellertid ytterligare några dagar i Djibouti och besökte landsbygden. När det gäller mig, som aldrig varit i de här trakterna förut, gällde det främst att få en bättre inblick i hur man arbetar inom UDC och APDA och en större förståelse för hur det är att leva som nomadiserande boskapsskötande afar.

Del I – Djibouti

Jag kom som sagt in på sluttampen av kursen i ABF:s och UDC:s regi som hölls i UDC:s lokaler i Djibouti stad. Dels beroende på att jag inte kunde resa lika tidigt som de övriga, dels beroende på en flygförsening som gjorde att jag satt fast i Addis ett dygn extra, något som senare skulle visa sig få ytterligare konsekvenser.

Mina i någon mån förutfattade meningar när det gäller att flyga inrikes i Afrika fick sig genast en törn – det var inte värre än annars. Kanske beror det på att min flygskräck är konstant,

men i det här fallet berodde det nog snarare på att jag blev positivt överraskad (samt antagligen på att jag inte flög med litet propellerplan). Trots ett inledande tekniskt fel som gjorde att vi lyfte flera timmar för sent från Arlanda, fungerade resten av resan väldigt väl. Flygplatsen i Addis Abeba var modern – stor, ny, ren och förvånansvärt tom. Motsvarande i Djibouti var liten och av gemytligare äldre slag men alldeles fungerande, särskilt när man som jag möttes av någon som hade god hand med de visumutfärdande myndigheterna.

Djibouti stad

Väl landad i Djibouti möttes jag av Ibrahim Issack från UDC som genast tog sig an min visumansökan och hjälpte mig genom passkontrollen. Trots mitt förseningsäventyr och byte av förbindelseflygbolag hade allt mitt bagage punktligt anlänt och stod och väntade på mig bland hundratals andra väskor i utgångshallen.

Ibrahim hämtade mig i en hyrd jeep – något som jag ganska snabbt förstod är ett nödvändigt fortskaffningsmedel om man vill kunna åka någon annanstans än på stadens huvudleder, som inte var så många. Jag satte mig och tog på mig säkerhetsbältet som fanns och var fullt fungerande. Det log Ibrahim åt – det märktes genast om någon var utifrån och nyanländ, sa han, då använder man fortfarande bälte. Jag trodde att det skulle hålla i sig i mitt fall – men fick fel. Efter bara några dagar började jag känna mig övernitisk och det tycktes plötsligt mycket naturligare att hoppa över det. Motsägelsefullt nog, för om det finns något land i världen där bilbälte borde vara på sin plats så är det Djibouti. Vägarna behöver göras något åt – om de alls är asfalterade är de smala och fulla med hål som kräver plötsliga inbromsningar, trafiken är minst sagt livlig och snabbgående och på landsvägen mot Addis kryllar det med lastbilar i skytteltrafik mellan nyss nämnda stad och Djiboutis hamn. Vi skulle under resans gång se fler än en vält lastbil och då används samma taktik som i Indien – man markerar med några stenar i ring runt omkring den. I mörker blir det lätt dödsfällor, och i dagsljus näst intill. Trafiken var den enda plats jag kände mig osäker på under hela resan, med undantag möjligen för gränsposteringen mellan Djibouti och Etiopien, där man kunde känna sig ganska liten och utsatt för tjänstemännens godtycke, men det är en senare historia.

Nu var jag äntligen framme och jag kastades genast in i den febrila verksamhet som främst bestod av möten med nya människor. Inledningsvis hämtades Åke (som blir ”okey” härnere), Peder och Hamad upp för lunch. Det var en underlig känsla att se dem komma på gatan i ett helt annat sammanhang än det jag är van vid – en skön krock mellan hemma och borta. Efter lunch var det siesta, något som alltid praktiseras – även på vintern, då det ändå blir uppåt 30-35 grader i skuggan. Jag skjutsades till Dohra, en medlem i Atu Yoo Fan, fick duscha (hälla vatten över mig i ett badkar) och låna en fotsid ”toga” liknande dem alla kvinnor använder här. Sedan slog Dohra och jag oss ned på golvet i vardagsrummet, jag på den madrass som lagts ut åt mig och där jag skulle komma spendera närmaste veckans nätter. Dohras hembiträde och en ung släkting till henne (bilden) kom in med små friterade bröd och te, men åt inte med oss. Moumina och Emilie, Dohras två små döttrar satt däremot med oss och visade mig ivrigt sina skolböcker. Ena flickan gick i fransk privatskola och den andra i arabspråkig kommunal skola. När teet var urdrucket släckte Dohra lampan och sa åt mig att sova en stund, vilket var lättare sagt än gjort,

efter alla nya intryck.

Atu Yoo Fan är en kvinnoförening som liksom UDC arbetar med att höja utbildningsnivån, men här fokuserar man på kvinnor. De arbetar också med att sprida information, bl.a. om skadliga sedvänjor såsom kvinnlig könsstympning.

Ordföranden, Fatouma Robleh, arbetar inom regeringen på socialdepartementet.

Styrelsemedlemmarna är över huvud taget framstående afariska kvinnor med stor integritet och medvetenhet. Jag fick några

pratstunder med framför allt Fatouma och Dohra och de berättade för mig att man lyckats komma dithän att unga flickor i staden nu, som den första generationen någonsin, allmänt förkastar praktiserandet av kvinnlig könsstympning. Själv hade Fatouma inte haft tillräckligt med kunskap när frågan blev aktuell om hennes egna döttrar skulle könsstympas eller inte, och det märktes att det var något hon var ledsen för. Dohra berättade att lagarna börjar skrivas om nu för att ge kvinnan skydd. Månggifte för män förekommer visserligen fortfarande men man har gjort det lite svårare för mannen genom att första frun numera har rätt att bli försörjd i första hand.

När det mörknat, som det gjorde vid kl. 18.00, hämtades jag för att åka med in till staden igen. Efter en promenad i mörkret insåg jag att reflexer vore klokt att dela ut här. Vi gick förbi "Le Palais du Peuple" där det pågick en stor konferens med bl.a. den somaliske författaren

Nurudin Farah. Och jag försökte ta kort på en halvmåne som låg och guppade som en båt över viken – ingen mångubbe som hemma. Jag fick även lära mig att man inte tar kort på saker ostraffat här. Själv lyckades jag nödortfött undvika problem, helt tack vare Hamads förhandlingsförmåga, men fick höra om andra som kommit i klammeri med polisväsendet sedan de misstänkts ha tagit kort på fel motiv, till exempel på presidentpalatset (som faktiskt låg i riktning av mitt "månkort"...) eller andra platser som av en polis godtyckligt kunde anses vara "känsliga". Det är nog del av förklaringen till att kort tagna i Djibouti, t.ex. de som lagts ut på Google Earth, ofta är folktomma. Ingen vill riskera trubbel med myndigheter eller med enskilda personer som inte heller tycker om att bli fotograferade. Alltså passar man på att fotografera under siestan

när gatorna ligger öde.

Denna första kväll innehöll också ett studiebesök på en tandläkarmottagning som drevs av den amerikanska missionen. Mannen som visade oss runt var afarisk tandläkare och han berättade att han brukade behandla även fattiga afarer – de får betala efter förmåga och har de ingen möjlighet får de ändå hjälp.

Under kvällen åt vi på det som jag redan förstått skulle bli stamcaféet på Rue de Madrid – Cafeteria Ricca. Där samlades många män på eftermiddagar och kvällar och

diskuterade och drack te och kaffe. Den enda kvinna jag någonsin såg där var flickan som serverade. Utlivet är mansdominerat. Jag kände mig ändå aldrig ovälkommen som kvinna, men jag befann mig å andra sidan alltid i ett sammanhang. Bara en gång vägrade en man att ta mig i hand. Det var en underlig känsla. Han var troende och att ta i mig vore att göra sig oren, vilket måste följas av tvättning. Jag blev förvånad själv över att det faktiskt sårade mig. Jag är ju medveten om att det förekommer. Men han log milt generat åt mig vilket, tycker jag, kunde tyda på att det ändå fanns någon liten insikt hos honom att det inte var helt i sin ordning.

Hos UDC

En förmiddag spenderade vi i UDC:s lokaler i Djibouti stad. Jag hade bara sett avtagsgränden tidigare, men nu hoppade vi av och promenerade in bland husen på gatan av stampad jord. Byggnaderna var låga och slitna och gav intryck av fattigdom och förfall. Människor bodde längs gränden utmed husen, någon hade sitt vardagsrum utanför UDC:s ingång och sitt sovrum mitt emot (bilden). När vi gick där kvällstid riskerade vi att trampa på människor som låg och sov. Elektricitet fanns inte och gränden var kolsvart. Det var sista kursdagen för ABF-projektet och eleverna arbetade intensivt och satt och skrev sina prov på övervåningen. Samtidigt utgjorde lokalerna på nedre våningen plats för andra afariska ungdomar som idkade självstudier i engelska.

Efter dusch och siesta hemma hos Dohra återvände vi på sena eftermiddagen till UDC och avslutningen av kursen. Dessförinnan hade vi emellertid hunnit med en tur ut i hamnen för att hälsa på flera av Hamads släktingar som flytt från Eritrea och som nu arbetar som fiskare (bilden). Det var en vemodig upplevelse att se de många små och slitna fiskebåtarna som inte

var mycket större än vanlig ekor ligga och trängas på hamnens ena sida och samtidigt, längre upp i hamnen, se alla splittrerna segel- och motorbåtar ligga och guppa samt presidentens lyxyacht som låg för ankar lite längre ut. Fiskarna satt och lagade nät för hand och, som så många andra, tuggade khat, den milt narkotiska planta som odlas i stor skala på Etiopiens högland. Khatleveranserna fungerar som smort i Djibouti liksom i Somalia (där det tyvärr verkar vara det enda som fungerar). Varje dag klockan två

kommer leveransen, oftast från sydöstra Etiopien. Då blir de kommers kring de små träbåsen som annars står tomma om dagarna, utspridda på jämnt avstånd genom hela staden. Det är motsägelsefullt nog främst kvinnor som sköter försäljningen, i förlängningen blir det ju oftast kvinnorna som drabbas hårdast av att männen ligger utslagna på eftermiddagar och kvällar utan att kunna bidra till familjens inkomster – en ond cirkel som är svår att bryta.

Kvällens avslutningsceremoni på UDC innebar bland annat att ABF delade ut diplom och en symbolisk lön till de deltagande eleverna (bilden). Representanterna från ABF, UDC och Afarvänner sa alla var sitt litet ord till eleverna för att önska dem

lycka till på vägen och därefter bjöds på sambuusa och bagia, Coca-Cola och franska chokladkex som (de tre kvinnliga) eleverna dukat fram. Stämningen var uppsluppen och eleverna verkade nöjda med vad de lärt sig och såg ut att vara fulla med tillförsikt att de skulle lyckas föra sina kunskaper vidare.

Fredag är helgdag

Fredagar är helgdag i muslimska länder. Genom Hamads fiskarsläktingar fick vi möjlighet att åka på en utflykt med en fiskebåt som inte var mycket större än en vanlig eka med utombordsmotor. Vi styrde ut till Ile Moucha, en paradiskt vackert ö omgiven av turkosfärgat hav där det hoppade flygfiskar och man kunde se havssköldpaddor om man hade tur. Vi såg även franska och amerikanska helgfirande soldater med sina familjer. De lagade traditionell amerikansk BBQ

längs stränderna. Några väntade på grillad fisk från en inhyrd arabisk fraktare som byggts om till turistbåt. Den fick vi av en slump besöka och blev dessutom bjudna på varsitt spett med rykande färsk, grillad och fantastiskt god fisk som de förmodade amerikanerna väntade på.

Vi tog en promenad på Ile Moucha i ovanligt outhärdlig värme och besökte det mangroveträsk som finns där och som ska vara det enda i den här delen av världen. Där innanför mangroven låg en miniöken som vi nådde efter visst klättrande på de trassliga rötterna. Värmen blev nästan övermäktig och det var tur att de blekaste av oss hade haft förstånd nog att ta på sig t-tröjor i den stekande solen.

På vägen tillbaka såg vi underliga saker flyta runt i vattnet. Det visade sig vara döda kor och getter. En somalisk fraktare hade kapsejsat någon dag innan och nu hade djuren flutit med strömmen hit upp och upp till ytan. Det var ingen rolig syn och en makaber påminnelse om en annan verklighet än sol och bad.

Arhiba – den afariska stadsdelen i Djibouti stad

På kvällen samma dag som vi njutit av Ile Mouchas skönhet besökte vi Arhiba – Djibouti stads afarområde med ca. 15 000 innevånare. Dessa afarer bor i utsäglig smuts och fattigdom. Vi hade bjudits in av en ungdomsorganisation knuten till UDC som höll sitt första språksymposium om det afariska språket.

Det var mörkt när vi kom fram till den utearena där seminariet skulle hållas. Den var en renstädad fotbollsplan med utescen i ena änden, och det var som en liten oas (innanför höga murar) som låg i en omgivning som var dess absoluta motsats. När vår jeep körde in i Arhiba med strålkastarna på avslöjade de ett myller av människor som bodde i små ruckel som lutade sig mot varandra längs den leriga gatan. Det fanns inga ljus bortsett från en eller annan fotogenlampa och det

luktede bitvis fruktansvärt illa av avloppsvatten. Det var varmt, luften stod stilla. Djur och människor samsades på gatan och fick hålla sig undan bilen som kändes som ett ufo i denna miljö.

Innanför murarna var det lugnare. En klunga människor, mest unga men även äldre, hade samlats längst fram vid scenen. Kvällen började med några sketcher och ett par dansuppvisningar som ungdomarna stod för. Sedan var det dags för talarna – en journalist, en historiker och en religiös representant. Symposiet var det första som någonsin hållits på lokal nivå. TV var där för att dokumentera liksom fyra afariska journalister. Vi från Sverige blev plötsligt någon slags hedersgäster och fick sitta längst fram. Vid symposiets slut tilldelades vi dessutom varsitt diplom. Senare förstod vi att vi även varit med på djiboutisk tv. Det kändes underligt att hamna så i centrum utan att själv ha bidragit med mer än sin närvaro. Men Hamad blev uppdragen på scenen och deltog i diskussionen som var på afariska.

Atu Yoo Fan och souvenirer

En dag tog Ibrahim med oss till ett par afariska hantverksförsäljare där vi fick botanisera bland pärlarbeten, flätade korgar, knivar och smycken. Och därpå följde lunch hemma hos Ibrahim och hans fru tillsammans med UDC-styrelsen.

Måltiden dukades fram på golvet mitt i vardagsrummet vilket traditionsenligt var möblerat med låga dynor längs väggarna. Stilen känns närmast igen från det antika Rom där romarna halvlåg till bords. När man har provat på det några gånger undrar man varför det inte införs på fler ställen. Det är avslappnat, bekvämt, enkelt och rymligt.

Efter dagens siesta var ett möte inbokad med Atu Yoo Fan i deras lokaler. Där diskuterade vi verksamheten medan vi smakade på traditionellt bröd, yoghurt och honung. ”Atu Yo Fan”

betyder fritt översatt ”kom till mig”, vilket är titeln på en hit som den första kända afariska sångerskan fick för några decennier sedan. Det var den första afariska kvinnan som bröt mot den afariska äktenskapslag (korskusingifte) och gifte sig med en främmande man, i det här fallet en fransman. Hon kom sedan att kallas för Atu Yoo Fan, och kvinnoföreningen uppmärksammar henne genom att använda hennes namn. Banderollen de har på väggen handlar om ett seminarium de arrangerade 2006 om den djiboutiska familjerätten.

Samma dag åkte Peder och Åker hem till Sverige igen och Hamad la i ytterligare en växel. På kvällen släpptes jag av hos Atu Yoo Fan för att delta i deras iscensatta bröllop – de samlar in pengar genom att bland annat franska och amerikanska turister betalar för att få vara med om ett afariskt bröllop. Det handlade om tredje dagen – ett afarbröllop pågår i sju dagar och tredje dagen är ägnad åt bruden och hennes vänner. Bruden kom in i det fint iordningställda rummet väl dold under en duk som hölls upp av fyra vänner och hon satte sig sedan ned för att

smyckas med vackra guldsmycken, slöjor och sjalar varunder man spelade på trumma och sjöng rytmiskt med sporadiska inslag av de joddlande ”tjut” som kvinnor ibland upphäver och som nog motsvarar västerlandets busvisslingar. Fat med olika sorters mat stod uppdukade i mitten av rummet. Bland annat bjöd man på en mycket söt och trädig form av traditionell efterrätt, s.k. Halawa. När bruden var färdigutsmyckad bjöds hon upp till dans av sina vänner och när ingen orkade dansa mer fick vi alla lite parfym att sätta bakom öronen. Vi dränktes dessutom in med rökelse för att, som de uttryckte det, dofta gott för våra män.

Gästerna fick också sina händer målade med intrikata hennamönster enligt arabisk tradition. Insidan av min högerhand blev full med vackra blommiga girlander som skulle komma att sitta i resten av resan. Alla gäster och alla deltagande afarer var kvinnor denna gång.

Ut på landsbygden - norrut

Ibrahim och Hamad tog med mig till Djiboutis norra delar för att besöka de afariska städerna Tadjoura och Obock. Landet Djibouti böjer sig runt Tadjourabukten, en vik av Röda havet. Djibouti stad ligger vid utloppet södra strand och Obock vid dess norra. Vi rundade följaktligen hela bukten för att komma dit och passerade Tadjoura på vägen. Det kändes bra att lämna storstaden och ta den spikraka vägen ut från Djibouti, se vidderna breda ut sig och bergen torna upp sig på

avstånd. Jag såg mina första dromedarer medan landskapet sakta övergick från flackt till allt mer kuperat och dramatiskt, med färger som skiftade från rött och beigebrunt, till vitrosa, vulkaniskt svart och salthaltigt vitt.

Västerut gick vägen längs med bukten och utsikten var vidunderlig. Utslängda i vattnet låg några runda höga öar, den största kallad Djävulsön på grund av att många sjöfarare hade fått sätta livet till just där när deras båtar dragits ned i djupet av starka undervattensströmmar. Plötsligt, mitt i allt det stenigt karga bergslandskapet, lyste det av turkos. Det var Lac Asal som låg som ett smycke mellan bergen, en smaragdlik sjö infattad i det vita saltet (bilden).

I Tadjoura besökte vi ett Missionshus som tillhörde ”Red Sea Mission”, för övrigt den missionsrörelse som professor Enid Parker arbetade för under sin långa verksamhetstid i afarområdet. Här visade man upp biblioteket som innehöll en hel del böcker. Mina ögon föll till exempel på Waris Diries böcker där hon berättar om hur det gick till när hon blev könsstympad. På en hylla bredvid låg Asterix-serierna. Missionen hade även startat Djiboutis första innebandy och vi såg delar av en match som spelades samma kväll när vi återvände från Obock.

Färden fortsatte sedan mot Obock på en mycket skumpig och oasfalterad väg. En ny väg höll på att byggas, men den var inte färdig. Obock är staden där det afariska FRUD (Front for the Restoration of Unity and Democracy) startade sitt uppror mot den sittande regeringen 1991. Samma år fick Obocks innevånare genomgå en massaker på kvinnor och barn – en hämndaktion för en attack FRUD genomfört mot issa-soldater i närheten av Tadjoura. Spåren

efter skottlossning och utbrända hus var fortfarande tydliga. Staden, eller snarare byn, andades uppgivenhet och stagnation.

UDC:s sekreterare (bilden) tog emot oss i en tillfälligt hyrd lokal där hon informerade

Obockungdomar om hiv/aids och om hur man skyddar sig. Hon visade mig runt i grannskapet och drog sedan med mig in till stadens "chef de village" för att presentera mig. Han låg och vilade siesta och jag drogs med ända in i sovrummet – inte något man upplever varje dag. Sekreteraren hade då redan visat mig alla bilder på presidenten och kända Djiboutipolitiker som han hade uppsatta på väggen i rummet bredvid. Hon tyckte plötsligt att jag skulle ta kort på dem – kanske för att det är bäst att hålla sig väl med de styrande. Borgmästaren låg ju i rummet intill med dörren öppen. Denne man, fick jag veta senare, var en av två som stannat kvar och överlevt attacken 1991, och man spekulerar om orsaken.

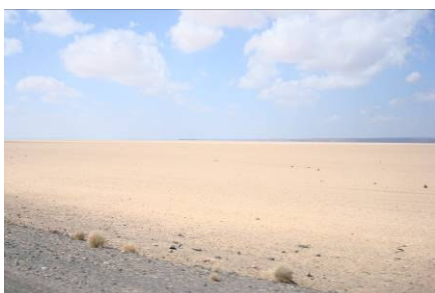
Efter besöket inne hos borgmästaren satte vi oss utanför huset med kvarterets tanter, varav en var hans fru. Hon satt tillsammans med grannarna vid husväggen och sålde baghiabröd och tuggade khat. Stämningen var gemytlig och skämtsam. Mycket, tror jag, på grund av sekreterarens lättsamma sätt. Getterna betade obekymrat wellpapp bredvid.

Efter ytterligare sightseeing i Obock från bilfönstret gav vi oss tillbaka till Tadjoura och missionshuset för en enkel måltid på golvet inne hos missionshusets föreståndarinna. Sedan körde vi vidare för att hitta härbärge, vilket visade sig vara svårt eftersom det var fullt på det ställe Ibrahim planerat för oss. Det har kommit många amerikaner till Djibouti de senaste åren, vi såg hur de tränade "terroristbekämpning" ute i öknen med sina militärjeepar och helikoptrar. Därför var det plötsligt fullt där det brukade finnas plats. Ibrahim hittade till slut rum åt oss på ett trevligt motell en bit därifrån som faktiskt hade vatten i kranen även om trycket var svagt. Det hade hunnit bli mörkt och vi fick påhälsning av en relativt tam springbock medan vi packade ur bilen. Tyvärr fick Hamad oroande besked om att hans farbror i Dikhil, som vi skulle bo hos nästa natt, fått åka akut till sjukhuset i Djibouti för hjärtproblem.

Ut på landsbygden - söderut

Vi upptäckte att det regnat under natten! Bilens fönster hade stått öppna så vi började med att torka ur den. Regnet kunde ha blivit ett problem eftersom flodbäddar ibland svämmar över om det regnar i bergen och det gör vägarna ofarbara. Vi gav oss i alla fall iväg och bortsett från en passage där vattnet strömmade friskt över vägen, behövde vi inte oroa oss. Vår jeep hade inte några större problem att klara av det, men i en del leriga partier hade det varit lätt att fastna.

Vi svängde av mot sydväst, lämnade afarregionen bakom oss och kom in i somaliska områden. Vi körde förbi lilla och stora "Baaxa" – en liten respektive stor sandöken som bredde ut sig längs vägens båda sidor. Där åkte amerikanska soldater sandskidor ibland fick jag veta. Vi

färdades på vägen som förbinder Djibouti hamn med Addis i Etiopien, en av de farligare vägarna man kan tänka sig, smal och hjälpligt asfalterad med plötsliga stora hål i asfalten. Den är tungt trafikerad av lastbilar som forslar varor och djur mellan länderna – ca 1000 lastbilar om dagen passerar gränsen. Hastigheterna är för höga för att vara hälsosamma och längs med vägarna vandrar dessutom människor med sina djur, man säljer kol, flätade mattor och annat. Trafiksäkerhet är ett okänt begrepp.

Vi svängde av söderut mot en somalisk stad, Al Sabieh. Här var plötsligt vägarna välasfalterade, husen såg nya ut och man byggde en ny teknisk högskola, det fanns en industri och tillvaron såg ordnad ut med många nybyggen. Detta var en kontrast mot hur det såg ut i de afariska byarna och städerna, och jag förstod plötsligt lite bättre vad det innebär för afarerna att vara motarbetade.

Vi fortsatte ned till gränsen mot Etiopien, såg gränsposteringen Guélilé, och följde sedan parallellt den järnväg som bitvis utgjorde gräns mot Etiopien och som gick genom området runt Al Sabieh.

Dikhil och As Éyla

Från Al Sabieh fortsatte vi till Dikhil där vi åt lunch. Innan vi fick komma in i staden stoppades vi överraskande – för mig – av någon slags stadsvakt som ville se papper för att vi skulle få klartecken att köra in, vilket vi fick.

Stället vi åt lunch på skulle vi komma att besöka många gånger och vid olika tider på dygnet på grund av att våra genomresor ofrivilligt blev fler än planerat med anledning av mitt visumtrassel (se nedan). Restaurangen var målad i glad turkos färg och för att komma upp till borden på takterrassen måste köket (bilden) och ett stort antal katter passeras, vilket var en liten upplevelse i sig.

Köket hade nog inte godkänts av svenska hälsovårdsmyndigheter, men med en rejäl öppen eld går det bra ändå och maten var det inget fel på.

På berget, vid vars fot staden låg, står med jättebokstäver ”Staden där afar och issa lever i gemenskap” – en sanning med modifikation får jag veta. Staden är delad med issa på ena och afar på andra sidan. Vi höll inte på att komma därifrån på grund av Hamads alla vänner och bekanta sedan skoltiden. I varje hörn dök det upp någon mer som ville hälsa.

Från Dikhil fortsatte vi ännu längre ut i sydvästlig riktning, nu mot As Éyla, på en i det närmaste obefintlig väg, bara gropar och stenar. Kroppen skakade fortfarande ett tag efter att jag klivit ur bilen efter den turen. Ur ett svenskt perspektiv ligger As Éyla mitt ute i ingenstans, precis som ju Sverige gör i ett globalt, vilket nog gjorde att jag ändå kände mig ganska hemma. Att vi åkte just hit berodde på att det var Hamads barndomsstad, det var hit hans familj kom först som flyktingar från Eritrea.

Vi togs emot av en vän till Hamad – som visade upp sin solcellsdrivna TV. Där kunde vi alltså sitta mitt ute i öknen och titta på någon slags MTV, och det kändes skönt – världar möts, inget är beständigt, allt flyter och vi är alla tillsammans i världen.

Systemen kom in och ville ge mig en flätad matta från byns kvinnliga syförening som vi besökt strax innan. Hon var heltäckt med en svart huvudduk där bara ögonen syntes genom en smal springa. Plötslig försvann hon iväg och efter en

stund kom en annan kvinna – utan duk – in i rummet där vi satt. Då blev det svårt att veta om vi hälsat tidigare -

var det hon som givit mig mattan? Jag blev inte helt säker förrän jag såg korten hemma igen och kunde känna igen en flik av klänningen på två kort och lägga ihop två och två. Det var samma tjej. Senare gick vi ut och hon guidade mig runt lite i byn - då med huvudduk. Runt oss hoppade barn av alla sorter och storlekar. Halv nakna småkillar och tonårsflickor som såg ut att komma från vilken skolgård som helst i Sverige - världar möts igen. Allt finns samtidigt sida vid sida.

Jag vet inte hur förberett allting var under resans gång eller hur mycket som improviserades fram, men var vi kom möttes vi av folk som tog hand om oss, som bjöd oss på te och visade oss runt. Det pratades – inte oväntat – väldigt mycket afariska. Jag är glad att i alla fall ha lärt mig de mest grundläggande hälsnings- och artighetsfraserna samt en hel del ord för olika typer av boskap!

Vi tog avsked från As Éyla och gav oss iväg tillbaka till Dikhil för att övernatta hos Hamads släkting, trots att han ju nu låg på sjukhus i Djibouti.

Men först, på väg mellan As Éyla och Dikhil, fick jag min första riktiga närkontakt med dromedarer, och mötte för första gången afarer som faktiskt levde som nomader. Vi hade tagit upp en liftare och strax därefter tog vi av från det som knappt var någon väg ut på något som verkligen inte var någon – rakt ut i bushen i mörkret. Efter en bra bit stannade vi och klev ur. I det skumma ljuset började jag långsamt urskilja formen av en dromedar och i takt med att

ögonen vande sig vid mörkret dök det upp allt fler som stod eller låg och vilade omkring oss, några med diande kalvar. Jag fick klart för mig vad som var i görningen – vi skulle få lite mjölk som tack för skjutsen. Det var mäktigt. Kanske var mjölken det också, men jag menar känslan av att kliva rakt ut ur sin skyddade verkstad – bilen – och rakt in i urtiden, till en plats där tiden tycktes ha stannat. Det kändes faktiskt så, så när som på t-tröjorna. Och det var fridfullt med enstaka läten från djuren. Man längtar tillbaka. Hamad svepte ett stort kärll dromedarmjolk och såg väldigt lycklig ut, liksom Ibrahim som annars är en riktig stadsbo och ogillar campingliv över huvud taget. Det var inte bara jag som förundrades över att äntligen kliva ut i verkligheten. Städer och byar i all ära men de går inte upp mot detta. Och att se landskapet från en bilruta är lite som att se på tv, även om det hoppar. Att kliva ur bilen är som att kliva rakt ut ur tv-rutan och bli sin egen Attenborough. Det är överkligt och väldigt påtagligt på samma gång.

Även jag drack lite mjölk, men vågade bara smaka någon klunk – jag hade blivit varnad för att den kunde innehålla lite allt möjligt och inte bara snälla baciller. Jag kan fortfarande känna den svaga rökta doften. En riktig kännare ska kunna avgöra vad dromedaren ätit – och om den fått festa på sin favoritmat, tandborstträdet. Men för en gröngöling som jag kändes bara den milda röksmaken, som, ska jag vara ärlig, kan kräva viss träning för att uppskatta helt. Mjölken får den rökta smaken genom att mjölkas ner i tätt flätade kärl som röks in. Det gör kärlet helt tätt. Senare i Etiopien skulle jag även smaka på spenvarm komjolk med samma lite rökta smak.

Väl i Dikhil fick vi låna Hamads farbrors och hans frus sovrum. Han hade prompt tyckt vi skulle övernatta inomhus hos dem i Dikhil trots att de inte var hemma – i As Éyla skulle det vara så mycket mygg. Och det är malariaområde. Det blev en natt i kamp mot myggor. Aldrig har jag varit med om så många små ettriga saker – och i As Éyla hade vi inte sett en enda. Senare på kvällen upptäckte dessutom Hamad att bilen havererat – inte helt obegripligt efter alla gropiga vägar. Växellådan var inte mer. Hamad och Ibrahim spenderade kvällen med att leta efter och hitta en bilmekaniker som otroligt nog hade bilen färdig åt oss morgonen därpå, då vi, tämligen myggbitna, gav oss iväg mot gränsen till Etiopien.

Del II – Etiopien

Mot Etiopien med förhinder

Mot gränsen var det (bilden). De släppte ut oss ur Djibouti och Ibrahim, som sedan skulle tillbaka, skjutsade oss genom den kanske kilometerbreda passagen mellan gränsposterna förbi alla köande långtradare. Men vid den etiopiska gränsen blev det stopp. Vi fick gå ur bilen och de tog ifrån oss passen – en lång väntan började. Hamad var borta en stund med passkontrollanterna, jag blev hämtad och det ringdes hit och dit. Det var problem – precis som Hamad förutspått när han hörde att mitt pass stämplat redan i Addis. Nu ville man inte godkänna mitt visum, det var förbrukat, tyckte man, på grund av min transithistoria vid resans början. Inget kunde blidka dem – inte ens den etiopiske borgmästare som skulle hämta oss på andra sidan gränsen. Han kom och gjorde tappra försök att förklara situationen, men nej, inget fungerade. Vi måste tillbaka till Djibouti och söka nytt visum.

Snopna vände vi åter och fick i alla fall glädjas åt att den djiboutiska passmyndigheten inte krånglade utan gav mig nytt inresevisum utan extra kostnad. Hur det gått om de inte haft rätt att utfärda visum vet jag inte. Kanske hade vi blivit tvungna att bosätta oss med de afariska nomader som faktiskt sitter fast i ingenmansland mellan de två länderna.

En egenhet i sammanhanget var att en pojke som åkte med oss, Hamads systerson, blev insläppt i Etiopien utan några som helst papper. Han är afar och har inte några identitetshandlingar – djiboutianska myndigheter utfärdar inte längre sådana åt afarer. Därför finns han inte och behöver logiskt nog inte kontrolleras.

det gamla Egypten.

Alltså, tillbaka genom Dikhil, förbi stora och lilla Badxa och full fart åter mot Djibouti. Närmare två dygn senare, som hade det goda med sig att vi hunnit med ännu fler möten i Djibouti, bl.a. med Mohammed Kamil Ali (bilden), som talade om Djiboutis historia med mig och Hamads tillfrisknande farbror som låg på Djiboutis sjukhus. Där träffade vi också – igen – Mohammed Hassan, också kallad "Hassan Pilot", eftersom han är pilot i det

Djiboutianska flygvapnet. Han hade redan vid ett tidigare möte berättat mycket intressant om stjärnor och myter i den afariska historien, samt om afarernas förmodade samband med

Vi tog sedan återigen farväl av Djibouti och lyckades denna gång ta oss in i Etiopien med ett rykande färskt visum. Vid gränsen tog vi avsked av Ibrahim och UDC:s kassör Ali Daoud som följde med som sällskap och stafettpippen togs över av den afariske borgmästaren för Eli-Daar, Omar Kottina (bilden). Han kom och hämtade oss (för andra gången) och körde oss först till Samara, den afariska regionalstatens huvudstad. Där fick vi duscha av oss det värsta resdammet på något som verkade vara ett kombinerat hotell och restaurang. Sedan blev vi serverade vår första etiopiska måltid. Nu var det inte fisk som gällde längre utan killing och injirapannkakor. Tyngre mat och väldigt god, särskilt med den speciella röda barbarkryddan som ofta serveras till.

Besök hos APDA

Vistelsen blev kort i Etiopien – vi kom lördag och flög hem onsdag – men under denna tid hann vi med mycket. Vi besökte APDA förstås, dels huvudkontoret i Logia, dels det relativt nyuppförda utbildningscentret lite utanför byn där Valerie Browning, APDA:s grundare och eldsjäl, var i full gång med att undervisa i sjuk- och hälsovård. Utbildningscentret fungerade som ett internat med kost och logi (alla sov på golvet i en stor sovsal). När vi kom undervisades två klasser i varsitt rum i en huslänga. Den ena gick

fortsättningskursen och den andra var med Valeries ord "fresh from the bush" och hade just börjat sin hälsovårdsutbildning. Det märktes bland annat på att det mest var yngre killar och att flera hade håret insmord med fett från en nyslaktad killing – ett steg i den metod man använder för att få till den typiska afariska rastafrisyren. Valerie klagade lite på att de inte bryr sig om att det drar till sig flugor och inte är särskilt hygieniskt, men, sa hon, om några år är det de som kommer och talar om för henne vad hon borde göra och inte göra. Det finns ett starkt sug efter kunskap och det man lär sig vill man lära sig från grunden.

Det här med hygien är en av de viktigare delarna i utbildningen – man kan dra en parallell med 1800-talets Europa då Florence Nightingale gick i spetsen och propagerade hygien. I Logia är det Valerie som sköter den uppgiften. Hon har byggt en tvålfabrik hemma hos sig där det tillverkas tusentals tvålar i veckan. Dessa tvålar tar APDA:s arbetare med sig och säljer ute på landsbygden och hemma i sina byar.

Vi besökte också skolans kök – ett vind- och solskydd byggt av vidjor – där en handfull kvinnor från höglandet arbetade med att göra i ordning lunch till studenterna. Det gräddades gigantiska injirapannkakor över öppen eld som staplades i halvmeterhöga högar. I ett hörn satt ett par kvinnor och hackade berg med rödlök. Ingen ville så gärna bli fotograferad, men de ändrade sig glädjande nog när de såg att de kunde se resultatet på kameradisplayen. Det blev en fin svit över hur man gräddar

pannkakor över öppen eld.

Vi kom också till en lokal i Aysaita där en grupp kvinnor utbildade sig till s.k. extension workers, APDA-anställda som besöker nomadlägren och bland annat undervisar i att skriva och läsa, och/eller hjälper till med sjuk- och hälsovård. De satt i en liten skev byggnad byggd av vidjor och flätade mattor och med halmtak till skydd mot solen. Flera hade sina små barn med sig. Vi störde dem mitt i en lektion och de var vänliga nog att låta oss fotografera, även om det var något motvilligt. Det måste vara lite besvärligt att plötsligt få besök av helt okända personer som sveper in, pratar lite och tar kort, och sedan sveper ut igen lika hastigt som de kom, även om APDA:s representant var med och förklarade vilka vi var.

Vi träffade även flera representanter för ett antal kooperativ som drivs i området. Vi hann ha ett möte med dem tillsammans med Valerie hemma på hennes gård, i mörkret under stjärnorna. De vittnade om Henk Pelgroms inspirerande besök för ett år sedan när han föreläste och undervisade om kooperativ utveckling i Afarvänners och APDA:s kooperativprojekt som fortfarande pågår för att stärka och utveckla afarernas möjligheter att skapa en hållbar utveckling åt sig själva.

Vi besökte också Jamal Redo, chef för det afariska språkets utvecklingscentrum i Samara, tillika en av deltagarna på den språkkonferens som anordnades av Afarvänner i Sverige våren 2007 och granne med Valerie Browning. Jamal tillhör den grupp som utvecklade den latinska varianten av det afariska skriftspråket som nu, sedan språkkonferensen våren 2007, ser ut att bli den variant som vinner striden om vilken språkdräkt som ska anses vara det standardiserade afariska skriftspråkets. Han visade oss sitt

senaste arbete - den första fullständiga grammatiken för det afariska språket, som vi fick varsitt exemplar av.

Tendahodammen

Jamal Redo tog oss även ut och visade det gigantiska dammbygge som håller på att färdigställas längs med Awashfloden – Tendahodammen. Den kommer att bevattna 109 000 hektar varav 60 000 hektar avsatts för sockerodling, 25 000 för diverse privata intressen och, ursprungligen, 24 000 hektar för mjölkproducerande boskapsskötare. Från början fick man med sig de afarer som skulle komma att drabbas av dammbygget – stora landområden som de tidigare kunde använda som betesmarker blir nu dränkta – genom att lova dem en bit av marken. Det skulle ha varit fördelaktigt för dem. Bevattningen skulle göra dem oberoende av torkan. Men, dessvärre, har myndigheterna nu ändrat sig och köper istället ut de drabbade afarerna med pengar. Pengar som de inte vet vad de ska göra med, annat än att de kan köpa khat för dem. Det skapar stora problem och riskerar i förlängningen att slå ut dem som dammbygget ursprungligen i alla fall delvis utgav sig för att hjälpa. Vissa afarer, bl.a. Jamal Redo, jobbar hårt för att få en ändring till stånd.

Möte med en nomadfamilj

Ännu återstår det som gjorde mest intryck på mig personligen. Vi hann med ett besök med övernattnings hos en nomadfamilj som hade sitt läger inte så väldigt långt ifrån det område där Donald Johnson grävde upp den 4,5 miljoner gamla australopithecus afarensis-flicka som kom att kallas Lucy liksom en förfader till henne, Ramidus, bara ett stenkast från samma fyndplats. Dit gjorde vi för övrigt en utflykt dagen efter vilket var en mäktig upplevelse bara det (bilden till höger). Qad daqar eller Hadar som västlänningar kallar området betyder ”den vita floden”.

När vi kom fram till nomadlägret var det redan mörkt. Vi kunde urskilja en grupp män, kvinnor och barn som välkomnade oss. De runda hyddorna avtecknade sig som mörka kullar i månskenet. De bredde ut bastmattor på marken där vi rullade ut våra sovsäckar och gjorde oss ett eget läger i närheten av hyddorna.

Innan vi kom hit hade vi hämtat upp Abdulkader eller, som han också kallas, Aysuk Yaysi (som också besökte Sverige i våras för språkkonferensen) från en by i närheten. Han hade anknytning till familjen vi besökte och rörde sig hemtamt hos dem. När vi kommit i ordning drog han med mig på ”husesyn”. Vi kröp först in i en ganska liten hydda och satte oss på den mycket låga träsängen som täckte större delen av golvet och tittade på den lilla eld som brann i närheten av öppningen. Det var vinter och trots att det enligt mitt sätt att se det var

varm högsommarkväll ville man värma upp hyddorna nu, många var förkylda och flera barn hostade sig igenom natten.

Aysuk visade mig hur de använder säckarna med gryn och mjöl som kuddar att luta sig mot i sängen. Han pekade också på de uppblåsta killingskinnpåsarna som hängde i taket och berättade att de användes för kärning av smör. De blåser upp dem för att de inte ska torka och spricka. Hyddor kan vara så stora att de rymmer fjorton personer och som minst är det avsedda för två. Den hydda vi besökte hörde nog till de senare.

Efter besöket inne i hyddan visade han mig runt hos alla djur som stod i hägn för natten. Det var getter, killingar, åsnor och kalvar och i en inhägnad stod en endast en vecka gammal dromedarunge. Längre bort kunde vi höra ljuden från en hjord afariska kor som har skräckinjagande horn. Hela tiden hade vi ett följe barn med oss. Det är roligt att öva afariska med barnen – och jag började trevande räkna djuren ”ett, två...eneki, nammaya...” och de hakade gärna på och började skanderade tillsammans så långt de kunde. Jag fick också lära mig att det finns olika ord för nästan varje stadium i djurens liv, ungefär som eskimåerna har namn för snö. Till exempel är ”nargo”, ordet för en ung hondromedar.

Lite längre bort brann en eld och jag undrade om det var för att skrämja bort vilda djur. Men det var en underjordisk ugn – ”muufe” – som de höll på att värma upp. Vi mötte en kvinna som kom bärande på ett stort tråg med deg, ett kärl med vatten och lite trasor och vi följde med henne till elden där hon visade hur man bakar bröd på afariskt vis. Först slängde hon lite vatten på elden så den slocknade, så baddade hon de glödheta lodräta stenväggarna med vatten för att få dem i lagom temperatur innan hon daskade dit en degklump på varje sida. Dessa plattade hon ut så varje degklump till slut täckte varsin sten helt. Därefter lade hon över ett stort aluminiumlock, la blöta trasor i skarvarna, slängde över grus och sand och placerade slutligen en taggig död buske ovanpå alltihop för att ingen skulle gå och trampa ner sig.

Vi återvände till vår plats utanför hyddorna och det dröjde inte länge förrän vi bjöds att äta – både nybakat bröd och nymjölkad mjölk. Brödet smakade inte riktigt som jag föreställt mig, antagligen berodde det på att det var ojäst och osaltat, däremot använde man en krydda i det som gjorde det riktigt gott och så smakade det lite rökt också, precis som mjölken. Den rökta smaken är ett signum för afarerna skulle jag tro.

Efter måltiden tog Aysuk tag i mig igen, denna gång för att jag skulle få en liten avskild pratstund med kvinnorna, männen föstes bort. Vi gick in bland hyddorna som låg lite oregelbundet utspridda över ett ganska litet område, och satte oss utanför en av dem. Flera kvinnor och några yngre män, som det inte gick så lätt att bli av med, samlades. Det tog en stund innan någon ville sätta sig på platsen närmast mig och jag fick veta att det var första gången de kommit i närkontakt med en vit människa – de hade sett vita på håll tidigare, men aldrig pratat med någon. Jag såg nog ut som ett spöke i mänskenet, på dem syntes inte mycket mer än tänderna när de skrattade. Jag vet fortfarande inte riktigt vilka det var som jag pratade med den kvällen. Jag träffade förstås de flesta

igen morgonen därpå när solen sken, men jag kunde inte riktigt avgöra vilken röst som hört till vilket ansikte.

Pratstunden med familjens kvinnor var väldigt upplyftande och samtidigt nedslående. Det var roligt att äntligen komma i kontakt med kvinnor som levde nomadliv. Inledningsvis var vi lite blyga men när vi väl kom igång var det lätt att prata med dem och jag fick väldigt raka och innehållsrika svar på mina frågor. De intresserade sig också mycket för Sverige och hur det ser ut här, särskilt ville de höra om vårt vintermörker. Själva berättade de om sina hårda liv, särskilt en kvinna lät riktigt uppgiven när det gällde hoppet om att få till stånd någon förändring till det bättre. Hon längtade bort till ett bekvämare liv men såg ingen möjlighet att få det. Livet fick gärna utspela sig just här, där hon kände sig hemma, men hon ville ha mer bekvämligheter, som i stan. Hon beskrev kvinnornas vardag. De sköter allt utom möjligen att ta djuren på långa turer, men ibland gör de även det. Dagen börjar i gryningen med att de kallar in djuren som ska mjölkas, ett efter ett, varje djur har sitt eget namn som det lystrar till. Efter mjölkningen lagar de frukost och ser till att få iväg boskapen på bete, de mal mjölet för hand, bakar bröd, kärnar smör och hämtar vatten (för just dessa kvinnor en tvåtimmarsutflykt). De bygger hyddorna och inreder dem, flätar de mattor som täcker dem, och bereder skinnpåsar för förvaring. De tillverkar även kärnen som de mjölkar i, vilka är fantastiska hantverk, täta flätade kärn som de som sagt röker in för att bli helt täta, även hyddorna röker de mot ohyra. Alla kvinnor kan sköta alla sysslor som behöver göras, men varje kvinna har ofta en favoritsysselsättning. Kvinnan jag talade mest med ville helst sy skinnpåsar, då kunde hon samtidigt sitta och småprata med dem runt omkring, något hon tyckte om.

På morgonen när jag slog upp ögonen i gryningen mötte blicken av en himmel täckt av lätta skyar. Det var fint. Alla var redan i full gång med att kalla in korna en efter en till mjölkning. Under natten hade det varit viss dramatik, några hyenor hade slagit sina lovar kring boskapen. Jag hade hört djur grymta på natten, men antagit att det var dromedarer. Så lite man vet.

Vi åkte en liten tur till det ställe dromedarerna höll hus. Mjölkingsbestyren var i gång där med. En ung kille var väldigt mån om att bli fotograferad när han mjölkade. Det är han som syns på bilden. Strax efter blev dromedaren sur och stack iväg.

Möte med ännu en nomadfamilj

Någon dag tidigare hade vi träffat på en annan nomadfamilj som slagit tillfälligt läger längs med landsvägen. Mohammed Ali tyckte vi skulle stanna och hälsa på dem. Så vi klev ut i terrängen, genom ett snår av taggiga Waynebuskar och fram till ett par med några barn och en dromedar. De berättade att ett par kvinnor låg sjuka lite längre bort. I skydd av skuggan från en låg akacia låg en äldre kvinna som var illa dären. Under en annan akacia låg en yngre kvinna och mådde dåligt. De fick några Ipren vi råkade ha med oss och så lämnade vi dem mot löfte att skicka efter hjälp, men vi hann själva komma tillbaka innan hjälpen kom. Vi förde med oss den äldre kvinnan tillsammans med hennes man och son och en get som bräkte ynkligt hela vägen till Logia, där kvinnan togs om hand i sjukstugan. Geten tog de med in som betalning. Den yngre kvinnan hade piggnat till med hjälp av huvudvärkstabletten hon fick och behövde inte följa med. I detta läge kände jag med all önskvärd tydlighet den utsatthet dessa människor befinner sig i. De är helt i händerna på sig själva och i stor utsträckning hänvisade till ödet.

En liten sorglustig incidens inträffade när jag klev ut till nyss nämnda familj. En liten pojke på två-tre år började plötsligt skrika förtvivlat – och det hade tydligt samband med att han fick syn på mig. Han stolpade iväg med väldig fart åt ett annat håll, och så fort han såg mig skrek han att han hade sina föräldrar åt ett annat håll än just dit jag råkade vara på väg. Antingen berodde det på att han trodde han sett ett spöke, eller så trodde han att han skulle få en spruta – det brukar vara sprutor som förknippas

med vita människor fick jag veta. Just i den här familjen skrämde jag upp fler barn bara genom att uppenbara mig. En lite äldre flicka hoppade så högt att hon höll på att tappa en liten pojke som hon bar på höften (bilden). Hon stod tillsammans med flera andra och tittade nyfiket på mig och jag stod och tittade lika nyfiket på dem. Jag trodde inte jag såg farlig ut så jag log och lutade mig fram och frågade, som jag lärt mig, på afariska hur hon mådde. Det skrämde henne nästan halvt från vettet. Men både hon och jag skrattade gott tillsammans åt det efteråt, så hon fick inga bestående men.

Slutet på resan

Vi tog avsked av Valerie, Mohammed, Jamal med flera och fick skjuts till Addis med en av APDA:s chaufförer. Landskapet förändrade sig ju närmare storstaden vi kom, från torrt, sandigt och stenigt i beiga nyanser till grönt och frodigt när vi kom in i Oromo-området. Det liknade ett Sagan om ringens Fylke med ordnade trädgårdar där hyddor byggda av

lera med halmtak låg inbäddade i grönska. Hässjor och odlingar markerade landskapet.

Vägen gick bland annat genom Awash National Park och vi såg babianer och oryxantiloper på avstånd. I en buske smög en militär – jag fick veta att han vaktade den gräns som vägen vi färdades på utgjorde mellan afarområde och av issastammarna ockuperat afarområde. Inga afarer får passera vägen trots att området tillhör den afariska regionalstaten. Besynnerligheter som en militär i en buske långt ute i ingenstans är ett av resultaten – för afarerna blir följderna värre än så när det inte kan ta boskapen dit den vill.

Nu närmar sig resan obevekligen sitt slut. Återstår ett dygn i Addis, en stad som kändes mer modern än jag förväntat mig. Vi besökte Mercato – en myllrande marknad där allt gick att hitta om man bara visste var man skulle leta. Vi hann också med att besöka Djiboutis ambassadör i Etiopien, fika med en före detta ambassadör, träffa en kvinna vars lilla son hade väldiga medicinska problem som vi lovade försöka hjälpa, samt göra ett studiebesök på det nya lyxhotell som byggts i Addis – ett helt litet land med fantastiska trädgårdar och rekreationsmöjligheter. De sociala klyftorna är minst sagt iögonfallande och att kastas mellan ytterligheterna på en samma dag gör något med en – oklart vad – men man har i alla fall ännu en gång sett världens absurditet i vitögat.

Karolina Danielsson
Afarvänner i Sverige, sekr.